

Корнеева Л.Л., Солodka Е.Ю.

Нежинский государственный университет имени Николая Гоголя

ПРЕДМЕТЫ И АКСЕССУАРЫ МАГИИ: ИСТОРИЧЕСКИЙ РАКУРС

Аннотация

В статье исследуются исторические формы магии. Выясняется круг предметов, которые использовались в магических практиках разных исторических эпох. Прослеживается связь магических предметов с материальной культурой каждой эпохи. Делается вывод о вторичности роли ритуальных предметов в магических практиках.

Ключевые слова: магия, вещь, фетишизм, технология, культура.

Korneeva L.L., Solodka K.Y.

Nizhyn Gogol State University

MAGIC ATTRIBUTES AND ACCESSORIES: HISTORICAL PERSPECTIVE

Summary

The historical forms of magic are examined in the article. Range of items that have been used in magical practices of different eras are figured out. The connection of magic items with material culture of every epoch is observed. Our attention is drawn to the use of modern technology in magic rituals. The conclusion about the secondary role of ritual objects in magical practices is made.

Keywords: magic, thing, fetishism, technology, culture.

УДК 304.2

ТРАНСФОРМАЦІЇ ШЛЮБУ ТА ВІДНОШЕННЯ БАТЬКІВ ДО ДІТЕЙ ЯК РІВНОБІЖНІ ІСТОРИЧНІ ПРОЦЕСИ

Корнеева Л.Л., Донець А.О.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

У статті розглядаються історичні трансформації таких соціальних інститутів як шлюб та сім'я. Простежуються форми шлюбу як подружніх стосунків. Проводиться демаркація між поняттями шлюбу та сім'ї. З'ясовуються тенденції еволюції взаємовідносин між батьками й дітьми. Робиться висновок про спільну спрямованість певних принципів культурно-історичних трансформацій шлюбу та стосунків між батьками й дітьми.

Ключові слова: шлюб, сім'я, батьки і діти, ювенальна юстиція.

Постановка проблеми. Будь-які явища та процеси, в тому числі й соціальні, характеризуються кількісними та якісними змінами протягом свого існування. Під дією та впливом певних чинників і факторів вони поступово трансформуються, видозмінюються, удосконалюються. Протягом усіх етапів історичного розвитку культури відбувався й розвиток суспільства, здійснювалася перебудова стосунків між його членами, відбувалися зміни у формах його організації. Трансформації не минули й таку соціальну інституцію як сім'я. Інститути родинних взаємовідносин виникли ще за часів існування найдавніших суспільств, проте протягом історичного розвитку людства змінювалися й канони сім'ї, відбувалися трансформації у ставленні подружжя один до одного, а також виникали зміни у відношенні батьків до власних дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми шлюбу і сім'ї утворюють коло питань, яке у всі часи й у багатьох ракурсах турбувало й турбує не лише пересічних людей, а й науковців. Власні погляди щодо обставин виникнення та існування шлюбу й сім'ї висловлювали ще історики та філософи античності, серед яких слід відзначити Аристотеля, Платона й Демокрита. Суто ж наукова розробка даної теми почалась з XVIII століття

працями Ж.-Ж. Руссо, Ж.-Ф. Лафіто, Дж. Міллара. У XIX-XX ст. у якості дослідників певних аспектів історії формування сімейно-шлюбних відносин виступили Ф. Ар'ес, Й. Я. Бахофен, Дж. Мак-Леннан, М. Мід, Л. Г. Морган, К. Поппер, Б. Рассел, Е. Я. Фукс, Ю. І. Семенов та ін. На сучасному етапі дослідження не припиняються, й питання шлюбу та сім'ї розглядають у своїх працях Е. Гідденс, С. І. Голод, В. І. Добренєков, С. М. Іконнікова, А. І. Кравченко, В. П. Кравець та інші науковці.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Поняття «інститут шлюбу» та «інститут сім'ї» не є тотожними. Згідно з визначеннями В. І. Добренєкова та А. І. Кравченка, шлюб – це інститут, який регулює відносини між статями, а сім'я, у свою чергу, регулює відносини між подружжям і стосунки між батьками та дітьми [4, с. 167]. Американський соціолог XIX ст. Е. С. Богардус зазначив, що шлюб – це перепустка для чоловіків та жінок у сімейне життя [4, с. 168]. Починаючи свою роботу над проблематикою сімейно-шлюбних стосунків, ми виявили, що як вітчизняні, так і зарубіжні науковці здійснюючи комплексний аналіз широкого спектру проблем шлюбних і сімейних стосунків, фактично не використовують компаративний підхід до аналізу взаємин між подружжям

з однієї сторони, – і відносин між батьками та дітьми з іншої.

Мета статті. У даній статті ставиться за мету з'ясування та подальше порівняння й співставлення тенденцій розвитку шлюбних відносин і стосунків між батьками та дітьми з часів виникнення найдавніших суспільств до сучасності. Планується показати ті зміни, які відбулися у взаєминах між подружжям у шлюбі та у стосунках між батьками й дітьми протягом етапів розвитку суспільства та розкрити відповідність, схожість історичних процесів у цих двох аспектах міжособистісних стосунків. Для досягнення зазначених цілей автори визначили наступні завдання. По-перше, розглянути еволюцію шлюбних відносин, простежити особливості різних історичних форм шлюбу та взаємин між чоловіком і дружиною, їхнього ставлення один до одного. По-друге, з'ясувати еволюцію стосунків між батьками та дітьми протягом етапів історичного розвитку суспільства. По-третє, знайти відповідності та паралелі у процесах, які відбулися та відбуваються у цих двох формах міжособистісних відносин.

Виклад основного матеріалу. У процесі того, як людство поступово переходило на вищі рівні соціального, економічного чи культурного розвитку, відбувалися й відповідні перетворення у шлюбно-сімейних стосунках. Взаємини між людьми поступово еволюціонували від інстинктивного прагнення виживання в світі природи до розуміння необхідності створення й дотримання певних ритуалів й канонів сім'ї. Від уявлень про беззаперечний авторитет чоловіка, сакральності його влади над жінкою – до обґрунтування рівноправних стосунків між подружжям. Відповідно, й розуміння самого поняття «сім'я» на різних етапах історичного розвитку людства набувало окремих особливостей. Американський антрополог і соціолог XIX ст. Л. Г. Морган цілком слушно зазначає: «Сім'я представляє собою активний елемент і вона ніколи не буває нерухомою, розвивається з нижчої форми до вищої в міру того, як суспільство переходить з нижчого ступеню на вищий, і, в кінці кінців, переходить із однієї форми в іншу, більш високу» [6, с. 115]. У свою чергу, й такий елемент сімейних стосунків як взаємозв'язки батьків і дітей також переживав значні (й навіть грандіозні) трансформації. Від ставлення до дитини як до майна або власності (іноді й зайвої) на ранніх етапах культурного розвитку, цей тип людських взаємин еволюціонував у напрямку становлення високих почуттів батьківської любові й турботи про дитину. Рух відбувався й від авторитарного, деспотичного виявлення батьківства до гуманістичного стилю побудови стосунків. Уявлення про дитину як вмістилище небезпечних проєкцій дорослого змінювалося на бачення у ній окремої індивідуальності. Американський психолог Ллойд Демоз, дослідник історії психологічних взаємин між батьками та дітьми, у своїй праці «Психохісторія» зазначає: «Історія дитинства – це жах, від якого ми недавно почали пробуджуватися. Чим глибше в історію – тим менше піклування про дітей і тим більша у дитини можливість бути вбитою, покинутою, побитою, тероризованою і сексуально ображеною» [3, с. 14].

Ще давньогрецький історик Демокрит, а пізніше й такі вчені XVIII-XIX ст. як Дж. Міллар, Й. Я. Бахофен, Дж. Мак-Леннан, Л. Г. Морган у своїх працях висловлювали думку, що виникненню шлюбу у найдавніші часи передувала особлива форма відносин між статями, суть якої полягала в невпорядкованих статевих зносинах з багатьма партнерами. Детальну наукову розробку проблеми проміскуїтету одним із перших здійснив відомий своїми праця-

ми про походження сім'ї швейцарський історик та етнограф XIX ст. Й. Я. Бахофен. У своїй монографії «Материнське право» (1861) він навів безліч фактів, якими аргументовано доводив існування в далекому минулому людської культури нічим не обмежених статевих зносин. Цей етап дошлюбної культури учений назвав «епохою гетеризму». Антрополог Л. Г. Морган у своїй роботі «Стародавнє суспільство» (1877) підтримав висловлені Й. Я. Бахофеном думки щодо наявності в людській історії епохи невпорядкованих статевих стосунків і ввів для його означення термін «проміскуїтет», який став загальноприйнятним. Поширеність, усталеність та тривалість періоду проміскуїтету позначились, на думку цих дослідників, на тому, що навіть коли вже почав формуватись інститут шлюбу, то на перших його етапах відношення до подружньої зради було доволі стриманим, спокійним, а то й заохочувальним. Наприклад, у деяких примітивних племенах чоловіки, відлучаючись від дому на певний час, спокійно ставились до того, що на цей час жінки знайдуть собі іншого чоловіка.

З іншої сторони, ряд сучасних дослідників заперечують наявність в історії людської культури епохи проміскуїтету, слушно, на наш погляд, звертаючи увагу на те, що навіть у високоорганізованих тварин спостерігається чітка соціальна ієрархія та відповідна регламентація статевих стосунків, і навряд чи первісна людська культура могла бути менш організованою у цьому плані. Вочевидь, можна говорити не про абсолютну невпорядкованість статевих стосунків на цьому етапі, але про певну залежність їх від домінантно-ієрархічних структур первісних племен, які могли бути доволі ситуативними й мінливими. Що стосується ставлення батьків до дітей, то, ймовірно, в цей час і ці відношення були мало регламентовані тими поняттями, які ми називаємо етичними. У більшості своїй дослідники сходяться на тому, що у найдавніших культурах доволі масовою практикою було дітовбивство. Вочевидь, збереження дитини чи її вбивство, як і статеві стосунки на цьому найдавнішому етапі людської історії у значній мірі залежали від конкретної ситуації, яка оцінювалась з позиції безпеки та виживання усього племені. Новонароджена дитина, не здатна до самостійного життєзабезпечення, могла у багатьох випадках сприйматись як тягар і програвати у боротьбі за виживання власним батькам. Подібно до того, як слабші та ієрархічно «нижчі» члени племені, безперечно, програвали у змаганнях за право статевих стосунків.

Суперечливим і не вирішеним на сьогодні остаточно науковим питанням є наявність в історії людства періоду так званого «патріархату» (термін введено Й. Я. Бахофеном). Ще в епоху античності, коли патріархальна сім'я вже набула значного розвитку, Аристотель, наприклад, вважав, що основним осередком суспільства є сім'я, в якій головним є чоловік, владі якого підкорюються дружина й діти. На противагу твердженню Аристотеля його учень Платон звертав увагу на те, що крім патріархальної сім'ї у ряді народів існувала й інша, заснована на домінуванні жінок, гендерна організація суспільства. Таке «жіноче» суспільство та його особливості описав у своїй праці «Історія» Геродот. Достовірність даного джерела ми не можемо перевірити, проте саме воно повідомляє й про ведення роду в деяких народів не за батьківською, а за материнською лінією, що відповідає дійсності. Можна припустити, що в епоху античності в деяких народів жінка займала досить привілейоване становище в суспільстві, а не перебувала в повному підпорядку-

ванні свого чоловіка. Що, відповідно, й призвело до появи оповідей про племена так званих «амазонок».

Що ж стосується безпосередньо питання матриархату, то, як вже зазначалось, наукове обговорення проблеми на сьогодні не можна вважати остаточно вирішеним. Матриархат вважали доведеним ті ж таки Й. Я. Бахофен, Л. Г. Морган та широкі кола інших науковців. Зокрема, Ф. Енгельс у своїй роботі «Походження сім'ї, приватної власності і держави» (1884) стверджував, що матриархат є загальною стадією в історичному розвитку людських культур. Підтримав теорію матриархату у своїй праці «Значення малоруських весільних обрядів в історії еволюції сім'ї» (1891) й український суспільно-політичний діяч та етнограф Володимир Охримович. Опис стадії матриархату надається у багатьох сучасних, у тому числі українських, підручниках, енциклопедіях, довідниках. Проте, чимало сучасних науковців ставлять під сумнів правомірність виділення матриархату як окремої епохи в історії людства. В. Кравець пише: «У фахівців немає єдиної думки, чи якихось точних даних про характер гендерної взаємодії у далекому минулому. Одні з них вважають, що часи палеоліту і неоліту – 40-5 тис. років тому були гендерно нейтральними, тобто взаємини між чоловіками і жінками не мали на той час соціальної значущості. Інші кажуть що на зорі історії панував матриархат. [...] Разом з тим, чимало зарубіжних вчених (наприклад, Р. Айслер) вважають, що матриархат передбачав партнерські відносини між чоловіками і жінками, миролюбність і рівноправність, а не домінування однієї зі статей [5, с. 131].

Як би там не було, найдавніші форми шлюбу у масі своїй надають типовий приклад шлюбу патріархального, у якому жінка переважно розглядалась як власність чоловіка та надавала йому вищого статусу одруженого чоловіка. Крім того, жінка була своєрідною робочою силою, що належала чоловіку як хазяїну, голові родини. За словами Б. Рассела «...жінка була нічим іншим, як економічно вигідною домашньою твариною, а її сексуальна функція була вторинною» [7, с. 54]. В. Кравець звертає увагу, що й міфологічні системи давнини відбивають у собі саме патріархальний уклад: «Міфологія історичного часу фіксує строгу підпорядкованість у стосунках між статями: чоловік – повноцінна людина, суб'єкт історії; жінка – дружина свого чоловіка, об'єкт його влади – влади патріархального роду» [5, с. 132].

У цей найбільш ранній період патріархального шлюбу ще зберігається практика дітовбивства. Майже до IV ст. н. е. ні закон, ні суспільна мораль не забороняли дітовбивство. Давньогрецький філософ Арістипп у своїх творах зазначав, що чоловік може робити зі своїми дітьми все, що він хоче, бо «хіба ми не спльовуємо непотрібну слину й не відкидаємо вошу як щось непотрібне й чужорідне?» [3, с. 45]. Проте, коли первістком була особа чоловічого роду, то їй часто зберігали життя, що узгоджується з чоловічим домінуванням і в патріархальному шлюбі. Загалом, до дитини було таке ж саме прагматичне ставлення, як і до жінки. Дитину, яка не мала ідеальні форми чи розмір, яка багато кричала й багато їла, зазвичай страчували різними способами: викидали в річку, в купу гною, залишали обабіч дороги та ін. У Стародавній Греції та Римі для того, щоб визначити відповідність дитини критеріям фізичної досконалості та доцільність залишити її в живих послугоувалися спеціальним трактатом «Як визначити, чи варто виховувати новонародженого?» [3, с. 43].

Середньовіччя було часом продовження панування патріархальної родини. Історик Ю. І. Семенов вважає, що найголовнішою причиною домінування

патріархальної теорії шлюбу в середні віки було те, що вона «...давала в руки ідеологам феодалізму зручний засіб обґрунтування природності монархічної влади» [9, 7]. Внутрішня організація шлюбних стосунків не зазнала суттєвих змін у порівнянні з попереднім періодом. Проте, в цей час деякі трансформації відбулися у відносинах між батьками та дітьми. Згідно з періодизацією Л. Демоза середньовіччя було перехідним етапом від «залишаючого» до «амбівалентного» періодів ставлення батьків до власної дитини. На початку раннього середньовіччя батьки вже починали бачити в дитині душу, а тому турбувались про небажані наслідки для себе у разі її вбивства. Заможні люди, які хотіли позбутися дитини, часто віддавали її годувальницям, відправляли до монастирів, а бідні люди підкидали багатим своїх дітей, де останні змушені були тяжко працювати (так званий «залишаючий тип» за Л. Демозом). У пізньому середньовіччі утверджується «амбівалентне» сприйняття батьками власної дитини. У цей час вважається, що всередині дитини борються між собою дві сутності – Бог і Диявол, отже, дитину потрібно кохати, але, водночас, і жорстоко карати. Показово, що в цей час набувають трагічних масштабів сумнозвісні «полювання на вільдью», жертвами яких у Європі стали десятки (а за деякими даними й сотні) тисяч жінок. Формальна мотивація масових жорстоких страт була дуже близькою до амбівалентного, двоїстого ставлення до дитини: жінку відьму треба стратити заради її ж блага, заради спасіння душі.

Новий час став періодом певного прогресу у розвитку шлюбно-сімейних відносин. Саме тоді помітні зрушення сталися в уявленнях про взаємини між подружжям. Також відбувалася поступова руйнація стереотипів про існування лише патріархальної сім'ї. Одним з перших опонентів винятковості патріархальної родини став французький етнограф, дослідник побуту північноамериканських індіанців Ж. Ф. Лафіто, який розробив наукове обґрунтування власних тверджень. Докладно дослідивши суспільний устрій і звичаї індіанців, він виявив, що у деяких племен чоловік і дружина, перебуваючи у шлюбі, не покидали своїх сімей, а діти залишалися з матір'ю й належали їй сім'ї. Відповідно до цього успадкування майна також відбувалось по материнській лінії. Цікавим виявився і той факт, що посада вождя племені переходила від чоловіка не до його власних дітей, а до сина сестри. Отже, у XVII-XVIII ст. у наукові кола почали проникати факти та формуватись ідеї, що стосувались принципової можливості емансипації жінки та усвідомлення її не як пригнобленої обслуги свого чоловіка, а як повноправного члена суспільства.

Проте, поза значною лібералізацією наукових поглядів щодо становища жінки в сім'ї та суспільстві, реальна практика гендерних та родинних стосунків в Новий час залишалась здебільше патріархальною. У тогочасному суспільстві більшість шлюбів укладалися за договором і «... не стільки на основі взаємного сексуального тяжіння, скільки з економічних причин» [1, с. 39]. Для бідних людей шлюб був своєрідним способом організації праці. До кінця вісімнадцятого століття про кохання здебільше говорилося в зв'язку зі шлюбом і не вважалося, що для його укладення попередньо необхідні почуття; це була любов компаньйонів, пов'язана взаємною відповідальністю чоловіка та дружини за ведення домашнього господарства й народження та виховання дітей. Вчені вважають, що ще у XVIII ст. поцілунки між чоловіком і дружиною були рідкісним явищем. Разом з тим, у освічених верствах в цей час починають по-

ширюватись ідеали романтичного кохання, ґрунтованого не на прагматизмі чи фізичних стосунках, а на духовному взаєморозумінні.

Паралельно з тими поступовими перетвореннями, які відбувалися у взаєминах між чоловіком і дружиною у шлюбі, змінювалися й відносини між батьками та дітьми. Даний період характеризувався тим, що батьки вже не задовольнялися тільки тілесною, фізичною владою над дитиною. Вони нерідко намагались й зрозуміти дитину, щоправда, здебільше для того, щоб ефективніше керувати її потребами, бажаннями, вчинками. Також змінювалися прийоми й методи виховання: замість залякування батьки все частіше використовували переконування, від фізичних покарань переходили до словесних умовлянь. Цей етап, названий Л. Демозом «нав'язуючим», став важливим кроком у переході до сучасного гуманістичного стилю виховання.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. патріархальні ідеї щодо сім'ї та шлюбу поступово йшли на спад. Звичайно, чоловік зберігав за собою вищу владу, однак зростаючий наголос на важливості емоційної теплоти нерідко пом'якшував застосування цієї влади. Крім того, зазначає Е. Гідденс: «Чоловіки починали усвідомлювати жінок як істот інших, невідомих – таких, які відносяться до особливої галузі, абсолютно їм чужої» [1, с. 41-42]. Взаємини між батьками та дітьми на даному етапі також зазнали помітних змін у напрямку гуманізації. Мета виховання дитини полягала вже не лише в оволодінні її волею і розумом, а в спрямованості її на правильний життєвий шлях. Важливим для батьків стало бажання навчити дитину пристосовуватися до обставин, знаходити шляхи вирішення певних проблем. Ллойд Демоз визначив даний період як «соціалізуючий» етап. Із зменшенням кількості дітей у родині матір могла приділити більше уваги кожній конкретній дитині. Батько також почав виявляти більшу зацікавленість до дитини й брати більшу участь у її вихованні.

Протягом XX ст. відбулися суттєві трансформації в традиційних уявленнях щодо ставлення подружжя один до одного. Домінуюча раніше аксіома про те, що чоловік є годувальником і тому головним у родині, а жінка виконує лише другорядну роль домогосподарки поступово почала втрачати свої позиції та зникати з внутрішнього укладу сімей. Багато хто з дослідників відмічають, що сьогодні «... покінчено з терплячим ставленням жінок до насильства, страждань, нудьги, покінчено і з покірливістю дружин, які мужньо зносили побої розгніваних чоловіків, нарешті, покінчено з культом односторонньої вірності...» [2, 4]. Безперечно, успішність й благополуччя взаємин між подружжям зараз все більше залежать від того, скільки кроків назустріч один одному здатні зробити чоловік та жінка.

У взаєминах між батьками й дітьми принципи етичного ставлення, співчуття, покращення морального клімату також вийшли на перший план. Замість характерного для попереднього періоду стосунків умовного «меседжу» до дитини: «Ми будемо тебе любити, якщо ти будеш прагнути наших

цілей» [3, с. 180], сучасні батьки, як зазначає Л. Демоз, все частіше дають дитині безумовну підтримку і виходять з необумовленого: «Ми любимо тебе і допоможемо у досягненні твоїх цілей» [3, с. 180].

Звісно, обидві сфери шлюбно-сімейних стосунків й на сьогодні далеко не позбавлені проблем. Сучасні емансиповані жінки змушені поєднувати ролі домогосподарки, матері та спеціаліста-працівника. Унаслідок цього навантаження на жінку значно зросло. У той же час чоловіки, пам'ятаючи традицію домінування над жінками, не завжди хочуть враховувати нові реалії. Дослідники відмічають, що рівномірний розподіл домашніх обов'язків між подружжям – це справедлива плата за працю жінки поза домом [4, с. 184]. Що ж стосується відносин батьків та дітей, то тут суттєвою проблемою залишається те, що далеко не всі батьки й сьогодні здатні побачити в дитині індивідуальність, яка має право на власні погляди, потреби, бажання. Вони намагаються обмежити її самостійність, прагнуть нав'язати власну думку, аргументуючи її кількістю прожитих років і набутим власним досвідом, забуваючи, що дитина має право на власний досвід і навіть помилки.

Важливо відзначити, що на сьогодні й правова та законодавча підтримка держави в рівній мірі стосується як шлюбу, так і сфери відносин батьків та дітей. У законодавчих актах закріплюються не тільки права й обов'язки подружжя, але гарантії прав і свобод дитини. Для їх забезпечення було введено спеціальний інститут ювенальної юстиції, що передбачає не тільки виховне правосуддя щодо дитини, але, у разі необхідності, й захист її від батьків. Адже на сьогодні, як пише Л. Демоз, «... багато батьків ще «застрягли» на більш ранньому етапі...у наш час є люди, які б'ють, вбивають та ґвалтують дітей» [3, с. 83]. Для ефективного функціонування законодавчих актів, що стосуються як шлюбу, так і прав дитини, безперечно, необхідним є суспільний контроль та спеціальні державні стратегії у галузі освіти й просвіти, які б сприяли навчанню нових поколінь батьків налагоджувати стосунки з дітьми.

Висновки і пропозиції. Підводячи підсумки дослідження можемо стверджувати, що як подружні стосунки, так і відносини батьків та дітей протягом історичного розвитку людства зазнавали важливих трансформацій. Від часів існування найдавніших суспільств й до сучасності вони перетворювалися в напрямку поступового підвищення рівня людяності та гуманності. Ми з'ясували, що ці два процеси протікали фактично паралельно, й поряд з тими позитивними змінами, що відбувалися у відносинах між подружжям, у їхньому ставленні один до одного, стосунків між батьками та дітьми також відповідно удосконалювалися.

Але час не стоїть на місці й сьогодні виникають нові проблеми у сфері шлюбно-сімейних відносин. Ймовірно, у найближчому майбутньому найбільш актуальними питаннями для наукових розвідок у цій царині буде проблематика, що стосується поширення нетрадиційних форм шлюбу та штучної репродукції людини.

Список літератури:

1. Гидденс Э. Трансформация интимности. Сексуальность, любовь и эротизм в современных обществах / Пер. с англ. В. Анурина. – СПб.: Питер, 2004.
2. Голод С. И. Социолого-демографический анализ состояния и эволюции семьи // СоцИс. – 2008. – № 1.
3. Демоз Л. Психоистория / Пер. с англ. А. Шкуратова. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2000.
4. Добренъков В. И., Кравченко А. И. Социология. – Т. 3. Социальные институты и процессы. – М.: МГУ им. М. В. Ломоносова, 2000.

5. Кравець В. Соціально-економічні передумови гендерної стратифікації первісного суспільства / В. П. Кравець // Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієв. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. – Вип. 11.
6. Морган Л. Г. Древнее общество или исследование линий человеческого прогресса от дикости через варварство к цивилизации. – Л., 1933.
7. Рассел Б. Брак и мораль. – М.: Крафт, 2004.
8. Семенов Ю. И. Брак и семья: возникновение и развитие // Научный атеизм. – 1993. – 2 июля.
9. Семенов Ю. И. Происхождение брака и семьи. – М.: Мысль, 1974.

Корнеева Л.Л., Донец А.А.

Нежинский государственный университет имени Николая Гоголя

ТРАНСФОРМАЦИИ БРАКА И ОТНОШЕНИЕ РОДИТЕЛЕЙ К ДЕТЯМ КАК ПАРАЛЛЕЛЬНЫЕ ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ

Аннотация

В статье рассматриваются исторические трансформации таких социальных институтов как брак и семья. Прослеживаются формы брака как супружеских отношений. Проводится демаркация между понятиями брака и семьи. Выясняются тенденции эволюции взаимоотношений между родителями и детьми. Делается вывод о совместной направленности определенных принципов культурно-исторических трансформаций брака и отношений между родителями и детьми.

Ключевые слова: брак, семья, родители и дети, ювенальная юстиция.

Korneeva L.L., Donets A.O.

Nizhyn Mykola Gogol State University

THE TRANSFORMATION OF MARRIAGE AND RELATIONSHIP BETWEEN PARENTS AND CHILDREN AS PARALLEL HISTORICAL PROCESSES

Summary

The article reviews the historical transformations of social institutions such as marriage and family. The forms of marriage as a marital relationship are traced. The demarcation between concepts of marriage and family are conducted. The trends of relationship evolution between parents and children are investigated. The conclusion is made concerning joint orientation of certain principles as for cultural and historical transformations of marriage and relationships between parents and children.

Keywords: marriage, family, parents and children, juvenile justice.

УДК 130.2: 82.13/14

ОСОБЛИВОСТІ ПОЕЗІЇ ОЛЕКСАНДРА ЄЛАГІНА СКРІЗЬ КУЛЬТУРОЛОГІЧНУ ПРИЗМУ СУЧАСНОСТІ

Лебедева Н.А.

Міжнародна Кадрова Академія (м. Київ),
Євразійська Академія телебачення і радіо

Досліджено особливості поетичної творчості сучасного поета, воїна-інтернаціоналіста, режисера-документаліста Олександра Єлагіна (м. Херсон) з точки зору культурологічної ваги у сучасних, складних соціально-економічних і політичних умовах. Доведено позитивний вплив поезії Олександра Миколайовича на сучасну молодь.

Ключові слова: Афганська війна, поезія, військово-патріотична творчість, вірші для дітей.

Постановка проблеми. В складних сучасних соціально-політичних і економічних умовах актуальності набуває досвід тих, хто пройшов скрізь пекло війни. На зміну тим героям, хто обороняв нашу рідну землю від загарбників у ХХ столітті, прийшли воїни-інтернаціоналісти. Саме вони гідно перейняли естафету військово-патріотичного виховання сучасної молоді. Саме вони надають зараз свій досвід всім, хто потребує їхньої поради на передовій. Саме вони сприяють визволенню сучасних захисни-

ків з ворожого полону. Отже, на думку автора даного дослідження Н. А. Лебедевої, «військово-патріотична творчість являє собою багатогранне явище із нерядовим концептуальним світом і художньо-естетичними особливостями. Однією з таких особливостей є факт поєднання декількох видів мистецтва у творчості окремих особистостей» [6, с. 51].

Аналіз останніх досліджень і публікацій надає нам докази того, що творчість Олександра Миколайовича Єлагіна набула вже визнання далеко за